

«Ο εχθρός του ποιητή» στο Θέατρο Τέχνης

Πέρσι στην Πάτρα η Μάγια Λυμπεροπούλου παρουσίασε επί σκηνής θεάτρου το αφήγημα του Γιώργου Χειμωνά «Ο εχθρός του ποιητή». Τις μέρες αυτές η παράσταση φιλοξενείται στη σκηνή της οδού Φρυνίχου του Θεάτρου Τέχνης δίνοντας μια σοβαρή αφορμή να γυρίσουμε ξανά στις σελίδες των κειμένων αυτού του ξεχωριστού ανθρώπου που υπήρξε ο Γιώργος Χειμωνάς. Η παράσταση της Μάγιας Λυμπεροπούλου αποτελεί μια απόπειρα σκηνικής ανάγνωσης, αυθαίρετη όπως κάθε ανάγνωση –πόσο μάλλον που ο «Εχθρός του ποιητή» είναι ένα κείμενο που δεν ανοίγεται εύκολα στον αναγνώστη του και του οποίου μία ερμηνευτική προσέγγιση θα απαιτούσε πολλές περισσότερες σελίδες απ' όσες αποτελούν το πρωτότυπο. Αυθαίρετη, με την έννοια της υποκειμενικής, από πλευράς του σκηνοθέτη και διασκευαστή, διάκρισης και απόδοσης κάποιων στοιχείων από το πλήθος των αναφορών (και όχι μόνο των διακειμενικών, που κινούνται σ' ένα ευρύτατο, χρονικά και ειδολογικά, πλαίσιο) και των επιρροών που ο Γιώργος Χειμωνάς μετέγραψε στο δικό του πρωτότυπο και μοναδικό λόγο.

Κάθε εγχείρημα μεταφοράς λογοτεχνικού κειμένου στο θέατρο έχει προσληπτικά όρια που υπερβαίνουν τα αντίστοιχα της κατά μόνας ανάγνωσης. Πρώτα απ' όλα γιατί τα πρόσωπα του κειμένου, που στον «Εχθρό του ποιητή», όπως και σε άλλα γραπτά του Χειμωνά, συμβαίνει να είναι αρχετυπικές μορφές, αποκτούν ένα συγκεκριμένο πρόσωπο, το πρόσωπο του ηθοποιού που τα αναλαμβάνει, και ένα συγκεκριμένο ήθος, το «ήθος» που ανακαλεί η υποκριτική απόδοση του ηθοποιού. Έπειτα «εικονοποιούνται» σχέσεις και καταστάσεις με τρόπο πολύ περισσότερο δεσμευτικό από τον αντίστοιχο τρόπο της μοναχικής και «εσωτερικής» συναλλαγής που αποτελεί η ανάγνωση. Βεβαίως η Μάγια Λυμπεροπούλου, άνθρωπος του θεάτρου με βαθιά κουλτούρα και σημαντική εμπειρία σε δύσκολα, θεατρικά και μη, κείμενα από θέση μεταφραστή, σκηνοθέτη και ηθοποιού, γνωρίζει καλά τι δεν πρέπει να επιδιώξει μια παράσταση λογοτεχνικού κειμένου. Κι εδώ δεν μπορώ να αποφύγω ένα σχόλιο για το πόσο ελλιπής είναι ο προσδιορισμός «λογοτεχνικό κείμενο» για κείμενα όπως ο «Εχθρός του ποιητή».

Ο «Εχθρός του ποιητή», τελευταίο στη σειρά πρωτότυπο κείμενο του Χειμωνά (1990), είναι ένα κείμενο εξομολογητικό, που εσωκλείει φιλοσοφικές και αισθητικές καταθέσεις του συγγραφέα: από το τι μπορεί να είναι ο Ποιητής, γιατί Ποίηση δεν είναι μόνο και πάντα στίχοι που εκδίδονται αλλά τρόπος του είναι, του υπάρχουν, έως προσεγγίσεις της ελληνικότητας και σκέψεις, κοφτερές σαν φρεσκοακονισμένη λεπίδα, για τη ζωή και το θάνατο. Γι' αυτό και τα πρόσωπα στον «Εχθρό του ποιητή» (εκτός του Κωνσταντίνου Λαΐου, του ποιητή), όντας αρχετυπικές μορφές της προσωπικής μυθολογίας του Χειμωνά, στη σκηνική πράξη στερούνται υπόστασης, λειτουργούν προσχηματικά στο ξεδίπλωμα ενός λόγου απόλυτα προσωπικού. Γι' αυτό και σωστά η σκηνοθέτις απέδωσε τον «Εχθρό του ποιητή» στην σκηνή με την ελευθερία των ονείρων, και μάλιστα των ονείρων ανθρώπων περασμένης ηλικίας, απ' αυτά που στερούνται της προσδοκίας του ευτυχισμένου τέλους και τα οποία μεταφράζουν κάπου στον εγκέφαλο κατά βάση αγωνίες και θλίψεις του ξύπνιου. Στο πλαίσιο του νόμιμου προβληματισμού για το νόημα της επιλογής σκηνικής μεταφοράς ενός τέτοιου κειμένου, οι απορίες παραμένουν αφού βεβαίως

προηγουμένως υποκλιθούν στην διαφαινόμενη αγάπη της Μ. Λυμπεροπούλου για τον πρόωρα χαμένο συγγραφέα και το έργο του αλλά και στην αξία ενός λόγου σπουδαίου, μεστού νοημάτων, σπάνιου στις μέρες γενικής έκπτωσης που ζούμε. Εκτός από τη σκηνοθέτιδα, τα πρόσωπα ερμήνευσαν ο Δημοσθένης Παπαδόπουλος, η Ναταλία Καποδίστρια, η Βίκυ Βολιώτη και ο Λεωνίδας Κακούρης. Συμμετείχαν ο Δημήτρης Κεφσερίδης και η Τζίνα Καλαντζή. Το σκηνικό και τα κοστούμια είναι του Δαμιανού Ζαρίφη και η μουσική του Θάνου Μικρούτσικου.

«Αθήνα-Μόσχα»: το ταξίδι που δεν έγινε

Πήγα να παρακολουθήσω το έργο του Ευδόκιμου Τσολακίδη «Αθήνα-Μόσχα», σε σκηνοθεσία του ιδίου, με περιέργεια γιατί μου φάνηκε ενδιαφέρουσα η σχέση ενός σύγχρονου έργου που αναφέρεται, έστω και εξ αποστάσεως, στις «Τρεις αδελφές» του Άντον Τσέχοφ. Η προσδοκία στηριζόταν στην απλή υπόθεση ότι αν ο συγγραφέας χρησιμοποιεί ως αρχική αναφορά ένα έργο τέτοιας ποιότητας, θα πρέπει να έχει υψηλές φιλοδοξίες και για το δικό του πόνημα. Πλην όμως καμία σχέση. Εδώ οι τρεις αδελφές είναι Ρωσίδες μετανάστριες στην Αθήνα, φαινομενικά μπλεγμένες σε ύποπτα δίκτυα πορνείας, ναρκωτικών και λοιπών δραστηριοτήτων του εν Ελλάδι ρωσικού υποκόσμου. Με την πρώτη σκηνή αρχίζει ένας πυροβολισμός κωμικών σκηνών αντιγραμμένων από ελληνικές κινηματογραφικές κωμωδίες και τηλεοπτικά σίριαλ της συμφοράς. Τα τρία κορίτσια που ανέλαβαν τους ρόλους, στην πρώτη τους επί σκηνής εμφάνιση, δεν μπόρεσαν να κρύψουν όχι μόνο την απειρία τους αλλά και την ελλιπή εκπαίδευση που δέχτηκαν στην δραματική σχολή: φωνές αδούλευτες (Σταυριάννα Κουσκουβελάκου), μούτες (Νίνα Φωτιάδου) και σκηνική αμηχανία (Λυδία Θεοχάρη).

«Η ομάδα πετούσε. Ζητούσα ένα και μου φέρνανε δέκα. Αισθανόμουν ότι για πρώτη φορά ζούσα τόσο έντονες αληθινές θεατρικές στιγμές» γράφει ο Ευδόκιμος Τσολακίδης στο σημείωμά του. Τι να πει κανείς; Αν γι' αυτό το αποτέλεσμα οι πρόβες, μάλιστα πολύμηνες, ήταν τόσο συγκλονιστικές, τότε φαίνεται πως ο σκηνοθέτης, και εδώ και «συγγραφέας», δεν έχει το χάρισμα κάθε σοβαρού δημιουργού, την αυτοκριτική που μπορεί κάποτε να γίνεται καταναγκασμός και βάσανο αλλά αποκλείει γελοιότητες και γελοιοποιήσεις.

Τελικώς φαίνεται πως η μόδα που ξεκίνησε ο Βασίλης Μυριανθόπουλος με την ομάδα του, μετά την επιτυχία του «Μόλις Χώρισα», παρέσυρε αρκετούς νέους ανθρώπους του χώρου σε δρόμους επιβλαβείς για το σύγχρονο ελληνικό θεατρικό έργο. Γιατί να γράφεις δεν είναι και τόσο δύσκολο –το αποδεικνύουν το πλήθος των μυθιστορημάτων για κλάματα που κυκλοφορούν κάθε μήνα. Ούτε και έργα για το θέατρο είναι δύσκολο να γράψει κάποιος, όταν μάλιστα ξεκίνησε τη διαδρομή του στο χώρο ως ηθοποιός. Αλλά ποιος ο λόγος να γράφεις κάτι σαν το «Αθήνα-Μόσχα» ή σαν το περσινό «Ντεσπεράντος» (ο συγγραφέας του οποίου μάλιστα ήδη έγραψε κι άλλο έργο, το οποίο ανεβαίνει όπου να'ναι;) Τι είναι η συγγραφή θεατρικών έργων – φάμπρικα; Κάτι ανάλογο ισχύει και για όλους όσους πλασάρουν τον εαυτό τους τελευταίως με την ιδιότητα του σκηνοθέτη. Σύμφωνα, το ό,τι δηλώσεις εξακολουθεί να ισχύει, μόνο που για κάποιες δουλειές χρειάζονται και έμπρακτες αποδείξεις. (Μία αυστηρή κριτική μπορεί να είναι άχαρο πράγμα όταν μάλιστα αναφέρεται σε νέους ανθρώπους, που μόλις ξεκινούν. Αλλά στην πληθώρα των προτάσεων που

προσφέρονται και στις οποίες προβάλλεται μία άνευ προηγούμενου σύγκυση σκοπών και αξιών, είναι περισσότερο από πότε αναγκαία. Η περισυλλογή δεν έβλαψε ποτέ κανέναν).